

Comisiwn Ffiniau
i Gymru

Boundary Commission
for Wales

ADRODDIAD BLYNYDDOL

YR IAITH GYMRAEG

2023-2024

COMISIWN FFINIAU I GYMRU

ADRODDIAD BLYNYDDOL YR IAITH GYMRAEG 2023 - 2024

Mae'r ddogfen hon ar gael yn Saesneg

MYNEGAI

- Cyflwyniad**
- Trosolwg o 2023-24**
- Gweithredu'r Safonau**

1. Cyflwyniad

Mae'r Comisiwn Ffiniau i Gymru wedi mabwysiadu'r egwyddor, wrth gynnal busnes cyhoeddus yng Nghymru, y bydd yn trin y Gymraeg a'r Saesneg ar y sail eu bod yn gyfartal.

Y Comisiwn sy'n gyfrifol am gymeradwyo'r adroddiad hwn; yr Ysgrifennydd, Mrs Shereen Williams MBE OStJ DL, a ddrafftiodd yr adroddiad. Paratowyd yr adroddiad yn unol ag arweiniad Comisiynydd y Gymraeg ar gyfer adroddiadau blynyddol.

Mae Ysgrifenyddiaeth y Comisiwn yn cael ei rhannu drwy gytundeb â'n chwaer sefydliad, sef Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru (CFfDLC). O ganlyniad i'r trefniant cydweithio hwn, mae'r Comisiwn Ffiniau i Gymru wedi mabwysiadu Safonau'r Gymraeg sy'n berthnasol i CFfDLC, a lluniwyd yr adroddiad hwn ar y sail honno.

Mae'r Comisiwn Ffiniau i Gymru yn Gorff Cyhoeddus Anadrannol cynghorol a chaiff ei noddi gan Yr Adran Ffyniant Bro, Tai a Chymunedau. Mae'r Comisiwn yn cynnal ei gyfarfodydd yn ei Swyddfeydd yng Nghaerdydd, ac fe'i cefnogir gan Ysgrifenyddiaeth (sydd hefyd yn cefnogi CFfDLC). Mae'r Comisiwn Ffiniau i Gymru wedi'i gyfansoddi o dan atodlen 1 i Ddeddf Etholaethau Seneddol 1986 gyda'r aelodau canlynol:

Cadeirydd	Llefarydd Tŷ'r Cyffredin
Dirprwy Gadeirydd	Barnwr yr Uchel Lys wedi'i benodi gan yr Arglwydd Ganghellor
Dau Gomisiynydd	Wedi'u penodi gan yr Ysgrifennydd Gwladol
Aseswr	Cofrestrydd Cyffredinol Cymru a Lloegr
Aseswr	Cyfarwyddwr Cyffredinol Arolwg Ordans
Ysgrifennydd	Swyddog wedi'i benodi gan yr Ysgrifennydd Gwladol i arwain yr Ysgrifenyddiaeth

Swyddogaeth y Comisiwn Ffiniau i Gymru yw adolygu cynrychiolaeth pobl Cymru yn Nhŷ'r Cyffredin yn barhaus. Yn benodol, mae Deddf 1986 (fel y'i diwygiwyd) yn pennu gofyniad ar y Comisiwn i gynnal arolwg cyffredinol o'r holl etholaethau Seneddol bob pum mlynedd.

Wrth gynnal arolwg, mae'n ofynnol i'r Comisiwn Ffiniau i Gymru gyhoeddi argymhellion, gwahodd cynrychiolaethau ynglŷn â'r cynigion, a rhoi ystyriaeth i unrhyw gynrychiolaethau. Rhaid i'r Comisiwn gynnal o leiaf dau ac nid mwy na phump o Wrandawiadau Cyhoeddus yng Nghymru.

Ar ddiwedd arolwg, rhaid i'r Comisiwn gyflwyno ei argymhellion terfynol i Llefarydd Tŷ'r Cyffredin. Ar ôl i'r Llefarydd dderbyn adroddiad terfynol y Comisiwn, mae'n ofynnol iddo/iddi ei roi gerbron y Senedd. Pan fydd adroddiadau gan y pedwar Comisiwn Ffiniau yn y DU wedi cael eu cyflwyno gerbron y Senedd, mae'n rhaid i'r Ysgrifennydd Gwladol gyflwyno drafft o Orchymyn yn y Cyfrin Gyngor i'w Mawrhydi yn Ei Chyngor i weithredu'r argymhellion yn yr adroddiadau. Ar ôl i'r Gorchymyn yn y Cyfrin Gyngor gael ei wneud, bydd yr etholaethau newydd yn dod i rym yn yr etholiad cyffredinol nesaf.

2. Trosolwg o 2023-24

Y ffocws ar gyfer 2023-24 oedd sicrhau bod y Comisiwn yn parhau i gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg.

Yn ystod y flwyddyn, mae'r Comisiwn wedi cynnal nifer y siaradwyr Cymraeg yn ei weithlu, sef pedwar aelod o staff, gan alluogi'r Comisiwn i barhau i ddarparu gwasanaeth Cymraeg effeithiol i'w randdeiliaid. Mae'r Comisiwn hefyd wedi darparu cymorth i aelodau o staff a ymgymherodd â chyrsiau Cymraeg drwy roi amser i ffwrdd iddynt fynychu dosbarthiadau yn ogystal ag ariannu cost y cyrsiau.

Cyflwynodd a chyhoeddodd y Comisiwn ei Argymhellion Terfynol, a sylwadau a gafwyd yn ystod y trydydd cyfnod ymgynghori yn 2023-24.

Mae'r Comisiwn wedi parhau â'i drefniadau gweithio hybrid a gall staff weithio gartref ac yn swyddfeydd y Comisiwn. Nid yw'r trefniadau hyn wedi effeithio ar allu'r Comisiwn i barhau i ddarparu gwasanaeth Cymraeg i'w randdeiliaid.

Ni wnaed unrhyw gwynion am y ffordd y mae'r Comisiwn yn gweithredu'r safonau yn 2023-24.

3. Gweithredu'r Safonau

Safonau Cyflenwi Gwasanaethau

O ran gohebiaeth, cynhyrwyd pob un o'r llythyrau a'r negeseuon e-bost gweithdrefnol a anfonwyd fel rhan o'r arolygon yn y Gymraeg a'r Saesneg, a'u hanfon ar yr un pryd. Ar gyfer gohebiaeth arall, rhoddwyd system dewis iaith ar waith. Lle nad yw'r dewis iaith yn hysbys, caiff gohebiaeth ei hanfon yn y Gymraeg ac yn Saesneg. Mae'r Comisiwn yn parhau i gynnal cronfa ddata sy'n cofnodi dewis iaith unigolion rydym yn gohebu â nhw. (Safonau rhif 1 i 7).

Mae gweithdrefnau ar waith ynglŷn ag ateb y prif rif ffôn, ac mae gwasanaeth ateb Cymraeg ar waith (Safonau rhif 8 i 22).

Ni chynhaliodd y Comisiwn unrhyw gyfarfodydd cyhoeddus yn ystod y flwyddyn. (Safonau rhif 24 i 30).

Ni chynhaliodd y Comisiwn unrhyw ddigwyddiadau cyhoeddus yn ystod y flwyddyn. (Safonau rhif 31 i 34).

Cyhoeddwyd yr holl ddogfennau a luniwyd i'r cyhoedd yn y Gymraeg ac yn Saesneg, a hynny ar yr un pryd (Safonau rhif 36, 44 a 45).

Darparwyd pob ffurflen a oedd ar gael i'r cyhoedd yn Gymraeg ac yn Saesneg. (Safonau rhif 46 i 47).

Mae'r holl dudalennau ar wefan y Comisiwn yn gwbl weithredol ac ar gael yn Gymraeg ac yn Saesneg (Safonau rhif 48, 51 a 52).

Caiff y cyfryngau cymdeithasol eu defnyddio yn Gymraeg ac yn Saesneg (Safonau rhif 54 a 55).

Lluniwyd pob arwydd a hysbysiad yn Gymraeg ac yn Saesneg gan y Comisiwn yn ystod y flwyddyn. (Safonau rhif 57 i 59, 65 a 66).

Mae nifer y staff yn y Comisiwn sy'n siarad Cymraeg wedi galluogi'r Comisiwn i ddarparu gwasanaeth derbynfa yn Gymraeg, yn ôl y gofyn (Safon rhif 61).

Ni chynhaliwyd unrhyw ymarferiad tendro yn ystod y flwyddyn. (Safonau rhif 72, 73, 75 a 76).

Ni chyflwynwyd unrhyw wasanaeth Cymraeg newydd ac nid oedd unrhyw newid i'r hunaniaeth gorfforaethol yn ystod y flwyddyn (Safonau rhif 77 i 79).

O ran rhoi cyhoeddusrwydd i'r safonau cyflenwi gwasanaethau sy'n berthnasol i'r Comisiwn a sut y cydymffurfir â nhw, mae'r rhain i'w gweld yn nogfen Polisi a Gweithdrefnau Safonau Cymraeg CFfDLC, sydd wedi'i chyhoeddi ar wefan CFfDLC ac sydd ar gael yn y swyddfa. (Safonau rhif 149 a 153).

Mae Polisi Cwynion Safonau Cymraeg CFfDLC ar gael ar y wefan ac yn y swyddfa. (Safonau rhif 150 i 151).

Mae'r ddogfen hon yn ffurfio adroddiad blynyddol y Comisiwn mewn perthynas â'r safonau cyflenwi gwasanaethau (Safon rhif 152).

Ni ofynnodd Comisiynydd y Gymraeg am unrhyw wybodaeth yn ymwneud â'r safonau cyflenwi gwasanaethau yn ystod y flwyddyn (Safon rhif 154).

Safonau Llunio Polisi

Ni chafwyd unrhyw bolisiâu newydd nac adolygiadau o bolisiâu presennol yn ystod y flwyddyn a oedd yn gofyn am gynnal Aseiad o Effaith Polisi ar yr Iaith Gymraeg (Safonau rhif 84 i 89).

Ni chafodd unrhyw ymchwil newydd ei chynnal na'i chomisiynu yn ystod y flwyddyn (Safonau rhif 91 i 93).

O ran rhoi cyhoeddusrwydd i'r safonau llunio polisi sy'n berthnasol i'r Comisiwn a sut y cydymffurfir â nhw, mae'r rhain i'w gweld yn nogfen Polisi a Gweithdrefnau Safonau'r Gymraeg, sydd wedi'i chyhoeddi ar wefan CFfDLC ac sydd ar gael yn y swyddfa. (Safonau rhif 155 a 157).

Mae Polisi Cwynion Safonau Cymraeg CFfDLC ar gael ar y wefan ac yn y swyddfa (Safon rhif 156).

Mae'r ddogfen hon yn ffurfio adroddiad blynyddol y Comisiwn mewn perthynas â'r safonau llunio polisi (Safon rhif 158).

O ran rhoi cyhoeddusrwydd i'r safonau llunio polisi sy'n berthnasol i'r Comisiwn a sut y cydymffurfir â nhw, mae'r rhain i'w gweld yn nogfen Polisi a Gweithdrefnau Safonau

Cymraeg CFfDLC, sydd wedi'i chyhoeddi ar wefan CFfDLC ac sydd ar gael yn y swyddfa. (Safon rhif 159).

Ni chafwyd unrhyw gais am wybodaeth yn ymwneud â'r safonau llunio polisi yn ystod y flwyddyn (Safon rhif 160).

Safonau Gweithredu

Mae Polisi Defnyddio'r Gymraeg yn y Gwaith ar waith a rhoddwyd copi ohono i bob aelod o'r staff (Safon rhif 94).

Caiff dewis iaith yr holl staff newydd a phresennol ei gasglu a gweithredu yn unol â hynny (Safonau 95 i 100).

Rhoddwyd gweithdrefn ar waith er mwyn sicrhau y caiff unrhyw bolisiau staffio newydd neu ddiwygiedig eu cyhoeddi yn Gymraeg ac yn Saesneg (Safonau 101 i 107).

Mae gweithdrefnau ar waith ar gyfer cwynion gan aelodau staff ac ymateb iddynt, ac maent wedi'u cynnwys yn y Polisi Defnyddio'r Gymraeg yn y Gwaith (Safonau 108, 108A, 110 a 111).

Mae gweithdrefnau ar waith yn ymwneud â materion disgyblu ac maent wedi'u cynnwys yn y Polisi Defnyddio'r Gymraeg yn y Gwaith (Safonau 112, 112A, 114 ac 115).

Mae'r Comisiwn wedi diweddarau'r meysydd mynediad a rennir ar ei fewnwyd y mae ganddo reolaeth weinyddol drostynt er mwyn sicrhau bod y wybodaeth a lanlwythir ar gael yn Gymraeg. (Safonau 118,120 i 123).

Cynhaliwyd asesiad o sgiliau Cymraeg yr holl staff, a chaiff ei gynnal a'i ddiweddarau ar gyfer staff newydd (Safon 123), Atodiad 1.

Mae pob aelod o staff wedi cael gwybod am gyfleoedd i gael hyfforddiant yn Gymraeg a chânt eu hannog i fanteisio arnynt ym mhob cyfarfod tîm misol. Yn ogystal, caiff aelodau staff newydd eu hannog i fynychu hyfforddiant ymwybyddiaeth o'r Gymraeg. Rhoddwyd copi o'r Polisi Defnyddio'r Gymraeg yn y Gwaith a dogfen Polisi a Gweithdrefnau Safonau Cymraeg y Comisiwn i bob aelod o staff er mwyn iddynt ddeall dyletswydd y Comisiwn i weithredu'n unol â Safonau'r Gymraeg a sut y gellir defnyddio'r Gymraeg yn y gweithle (Safonau 126 i 129).

Rhoddwyd geiriad a chyfarwyddiadau priodol i'r holl staff yn ymwneud â llofnodion e-bost a manylion cyswllt (Safonau 130 a 131).

Ni recriwtiwyd unrhyw staff yn ystod 2023-24. (Safonau 132 i 133B, 135 i 136).

Ni osodwyd unrhyw arwyddion newydd yn ystod y flwyddyn (Safonau 137 i 139).

O ran rhoi cyhoedduswydd i'r safonau gweithredu sy'n berthnasol i'r Comisiwn a sut y cydymffurfir â nhw, mae'r rhain i'w gweld yn nogfen Polisi a Gweithdrefnau Safonau

Cymraeg CFfDLC, sydd wedi'i chyhoeddi ar wefan CFfDLC ac sydd ar gael yn y swyddfa. (Safonau rhif 161 a 163 a 165).

Mae Polisi Cwynion am y Gymraeg y Comisiwn ar gael ar wefan CFfDLC ac yn y swyddfa (Safon rhif 162).

Mae'r ddogfen hon yn ffurfio adroddiad blynyddol y Comisiwn mewn perthynas â'r safonau gweithredu (Safon rhif 164).

Ni chafwyd unrhyw gais am wybodaeth yn ymwneud â'r safonau gweithredu yn ystod y flwyddyn (Safon rhif 166).

Safonau Cadw Cofnodion

Ni chafwyd unrhyw gwynion yn ymwneud â chydymffurfiaeth y Comisiwn â'r Safonau na'r iaith Gymraeg yn ystod y flwyddyn (Safonau 141 i 143).

Crëwyd Cofnod Cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg ac fe'i cynhelir er mwyn sicrhau bod cofnod o gydymffurfiaeth â'r safonau ar gael (Safonau 144 i 148).

O ran rhoi cyhoeddusrwydd i'r safonau cadw cofnodion sy'n berthnasol i'r Comisiwn a sut y cydymffurfir â nhw, mae'r rhain i'w gweld yn nogfen Polisi a Gweithdrefnau Safonau'r Gymraeg, sydd wedi'i chyhoeddi ar wefan CFfDLC ac sydd ar gael yn y swyddfa (Safon rhif 167).

Ni chafwyd unrhyw gais am wybodaeth yn ymwneud â'r safonau cadw cofnodion yn ystod y flwyddyn (Safon rhif 168).

Sgiliau Cymraeg Staff: Safon 123

Mae'r tabl hwn yn nodi'r aelodau o staff a oedd yn meddu ar sgiliau yn y Gymraeg ar ddiwedd 2023/24 (Mawrth 2024). Mae'r ffigurau wedi'u seilio ar y cofnodion a gedwir yn unol â Safon 123.

Sgiliau (Lefelau 0-5)	0	1	2	3	4	5	Cyfanswm
Gwranddo	3	5				4	12
Darllen	3	5			1	3	12
Siarad	3	5				4	12
Ysgrifennu	5	3			2	2	12